

Hilarisch Hollands koninginnendrama

Growing up in public speelt lekker gek stuk

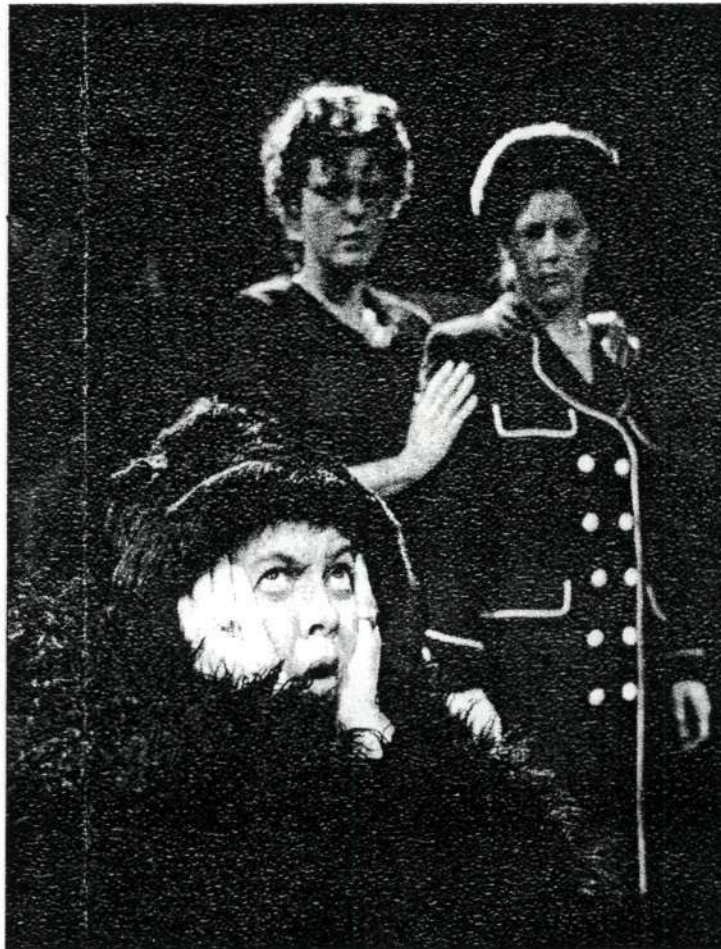
Hofleveranciers van Daphne de Bruin door *Growing up in public*, in samenwerking met InDependance, Het Amphitheater en De Utrechtse School. Spel: Daphne de Bruin, Els Lijesen, Susan Visser. Decor: Catharina Scholten. Regie: Paul Feld. Gezien: vrijdagavond (première), De Utrechtse School, Utrecht. Nog te zien: 5, 6, 7 en 8 maart: Oude Foyer, Schouwburg Arnhem; 29 maart: 042, Nijmegen; 12 april: Gruitpoort, Doetinchem.

Door Suzanne Hoenderdaal

Bijna een eeuw lang is Nederland geregeerd door koninginnen. Drie generaties sterke vrouwen, elk met hun eigen karakter en inbreng. De volgende koningin zal een koning zijn. Daar heeft met name Wilhelmina een hard hoofd in. Ze laat er haar hemelse golfvelden voor in de steek om dochter Juliana en kleindochter Beatrix haar bezorgdheid kenbaar te maken.

Het gaat niet in de eerste plaats om de persoon van Willem Alexander, ook al heeft hij een kronings toespraak voorbereid die bol staat van taalfouten, onnozelheden en militairistisch vertoon. Nee, het gaat erom dat de mannelijke Oranjeligen tot op heden weinig positiefs wisten in te brengen. De vrouwen wel. Daarom moet de troon bezet blijven door koninginnen.

Helaas heeft Willem Alexander een stuk of acht troonpretendenten achter zich die allemaal jongens

Drie generaties Hollandse koninginnen. V.l.n.r.: Wilhelmina (Daphne de Bruin), Juliana (Susan Visser), Beatrix (Els Lijesen)

Foto: Reyn van Koolwijk

zijn. Het eerste meisje dat in aanmerking komt is Juliana, dochter

van Christina. Zij zou de Moeder des Vaderlands moeten worden, al-

dus Wilhelmina, want het Volk heeft een Moeder nodig.

Daphne de Bruin heeft een hilarisch stuk geschreven, dat met iets teveel exacte feiten is doorspekt. Jaartallen en volledige namen vliegen je om de oren als een omgevalen geschiedenis-boekenkast. Ze doen er niet toe en verstoren het ritme van de tekst.

Daphne de Bruin speelt zelf Wilhelmina. In de gigantische bontjas is ze een vertoornde teddybeer die geen blad voor de mond neemt. Juliana (Susan Visser) ziet eruit als een boerin in kerkkleren en Beatrix (Els Lijesen) ontkomt natuurlijk niet aan het stijve kapsel en dito mantelpak. Juliana is het naïeve, lieve, wat dommige moedertypje, dat evenwel ook uit haar slof kan schieten. Wilhelmina manifesteert zich als feministe, compleet met haat tegen het mannelijk ras en Beatrix heeft de intelligentie en ruggegraat van haar oma, maar is nou eenmaal ook de moeder van drie prachtige zonen. Dat botst allemaal.

In hun spel hebben de drie vrouwen hun eigen kracht, die ze letterlijk tegen elkaar uit schreeuwen. Soms een beetje te veel.

Toch is Hofleveranciers een lekker gek stuk dat het Oranjehuis behoorlijk op de hak neemt, zonder republikeins te worden. Het is een komische strip, nogal tweedimensionaal, zoals meestal met komedies, je lacht je van tijd tot tijd kapot en verder gaat het niet echt ergens over.

Alex zou zich in travestie moeten laten kronen

THEATER

Hofleveranciers van Daphne de Bruin door Growing up in public. Regie: Paul Feld. Spel: Daphne de Bruin, Els Ljesen en Susan Visser. Decor: Catharina Schotten. In Utrechtse School t/m 29 februari. Tournee.

Prins Hendriks geile strapatsen. De kwestie Greet Hofmans. De zaak Irene. De Lockheed-affaire. De werkbezoeken aan Parijs. Het buitenechtelijke kind. Het lidmaatschap van de Hitlerjugend. Het lid-

maatschap van de NSDAP.

Hoewel het Nederlandse vorstenhuis er alles aan doet geestig uit de hoek te komen, circuleren in Nederland weinig moppen over de Oranjes. Vreemd. Want wat is er grappiger dan een bak over W.A. van Buuren? In het café, welteverstaan. Of tijdens het boodschappen doen.

Op het toneel gelden andere wetten. In *De hofleveranciers* buigen de ijzeren Wilhelmina, de bijgelovige Juliana en de gereserveerde Beatrix zich over het aanstaande koningschap van Willem Alexander.

Wie het stuk leest en ziet, realiseert zich dat een toneelstuk vol grappen, of beter, grapjes, over ons vorstenhuis helemaal niet grappig is.

Toneel is drama. Toneel is een broedplaats waarin verhalen, geschiedenissen en fobieën kunnen uitgroeien tot van vragen en ideeën wemelende bijeenkomsten. Een stuk over de Oranjes? Dat wordt een scherp stuk over de Nederlandse geschiedenis, denkt de naïefeling. Stom. *De Hofleveranciers* hangt van leukigheidjes aan elkaar.

De onvervalste koninklijke

nachtmerrie' speelt zich af aan de vooravond van de kroning van Willem Alexander. Het paleis krijgt bezoek van de 115 jaar oude Wilhelmina, door Daphne de Bruin ronduit gespeeld, verborgen in een grote jas, wild zwaaiend met golfclubs.

Wat moet het welk met een man, na jarenlang aan de borst te hebben gelegen bij de moeders des vaderlands?, vraagt zij zich woest af. Wat volgt zijn koddige pesterijen, wat stekelige opmerkingen over elkaars echtgenoten en uiteindelijk het grote compromis: Willem Alexander

moet zich in travestie laten kronen.

Waarom heeft De Bruin niet een stuk geschreven over het lot om koninklijk geboren te zijn? Waarom negeert zij, als het toch lollig moet zijn, Juliana's beruchte toneelvondjes op Soesdijk?

Ronald Ockhuysen

Koninginnen vallen vorstelijk van hun troon

Als Nederlanders moeten kiezen tussen de tandarts terug in het ziekenfondspakket of het koningshuis, kiezen ze voor het laatste – aldus het journalistenpaneel in 'Hagens'. Opinipeilingen bevestigen dat. In weerwil van incidenteel gemor over de financiële storkoker die het zich vruchtbaar vermenigvuldigende koninklijke geslacht zou zijn, koesteren Nederlanders hun koningin als een verworvenheid die mocht zij niet baten, zeker niet zal schaden. De monarchie mag dan ook rekenen op een alleszins coulante houding van de pers; gerespecteerde kranten proberen het issue zoveel mogelijk te mijden, en *royaltywatchers* bekommeren zich primair om de goede verstandhouding met hun subjecten.

Maar als een schenenschoppe-rij, politiek correct en niet van zwarte humor gespeend gezelschap als 'Growing Up in Public' zich op het koninklijk huis durft te storten, zie je dat al bij voorbaat schudden op zijn grondvesten. Vooral als in het persmateriaal te lezen is dat Wilhelmina uit haar graf opstaat om de royale generatieconflicten met haar dochter en haar kleindochter uit te vechten. Er is immers een vorstelijke hoeveelheid pek beschikbaar om elkaar mee te besmeuren.

Niets is echter minder waar. In navolging van de relatief keurige Nederlandse pers komen de drie koninginnen er in 'Holleveranciers' meer dan goed vanaf. Tekstschrijfster Daphne de Bruyn modelleerde drie manhafte vrouwen die allemaal op hun eigen manier en met hun eigen - karkaturale - tekortkomingen, hun leven in dienst stelden van Het Nederlandse Volk. Politeke omstandigheden of de egocentrische levensstijl van hun echtgenoten frustrerden dit streven. Voor zover dit nog nodig is, krijgen de dames volop kans zich grondig te rehabiliteren. Vooral de onafgebroken in enkellange nepbontjas gestoken Wilhelmina (een schitterende Daphne de Bruyn)

transformeert van een ridicule, ontoegankelijke karikatuur tot een gedreven macha die haar tijd ver vooruit was. Goedgetimede, absurde wendingen in het verhaal voorkomen dat deze wat al te krasse kenau uitgroeit tot een echte, integere hoedster van het vaderland. Want Wilhelmina heeft haar hemelse golfvelden in de steek gelaten om zich te komen bemoeien met de troonopvolging van Willem-Alexander, de grote afwezige en het gedoodverfde zwarte schaap.

Want Alex is een man. En dat kan nooit goed gaan. Zo'n mannelijk ego is veel te groot voor een troon. Beatrix heeft het vaderland opgescheept met een corpbailleurige troonopvolger die brokken maakt in het verkeer, zijn handen bevuult aan jachtpartijen, onderpresteert op de universiteit en, *last but not least*, zijn snor drukt bij officiële ontvangsten om te racen op Zandvoort. Juliana is zo mogelijk nog malicieuzer dan Wilhelmina, terwijl Beatrix (Els Lijesen) zich met raak getypeerde ingetogenheid vooral verbaasd toont over de taalfouten in de megalomane troonopvolgingsspeech van haar zoon. Lijesen continueert die minzaam, vorstelijke afstandelijkheid tot het stuk zodanig groteske vormen aanneemt dat zelfs Beatrix gedwongen wordt haar zelfbeheersing te verliezen. Na ampele overwegingen besluit ze emotioneel te worden. En eigenlijk zou het dan afgelopen moeten zijn. Als alle drie de koninginnen op tilt zijn geslagen, knappen de zorgvuldig uitgelegde lijntjes met de werkelijkheid die Holleveranciers zo aantrekkelijk maken. Wat overblijft zijn tien minuten ongemak waarin geen koningin meer te herkennen is. En dat is tien minuten te veel voor een koningsgezinde republiek.

Maria Aarts

'Holleveranciers' is op 29 februari te zien in de Utrechtse School.

Reünie eindigt in koninklijke nachtmerrie

'Growing up in public' binnenkort op de planken met 'Hofleveranciers'

Wie schetst de verbazing van Wilhelmina, wanneer zij ontdekt dat de kroningstoespraak van Willem-Alexander doorspekt is met taalfouten en nogal militaristisch van aard? Reden genoeg voor Wilhelmina een poging te wagen zijn kroning te verhinderen. Ook Juliana en Beatrix bemoeien zich ermee en een blauwbloedige confrontatie barst los.

Door Jacky Brakels

'Hofleveranciers' is volgens Paul Feld een hedendaags koningsdrama. Hij is de regisseur van het Utrechtse theatergezelschap 'Growing up in Public'. Nu het steeds meer een vaststaand gegeven lijkt te zijn dat Willem-Alexander koningin Beatrix als staatshoofd zal opvolgen vindt 'Growing up in Public' dat het tijd wordt deze kwestie eens onder de loep te nemen.

Paul Feld: „De verhaallijn van 'Hofleveranciers' is tragisch en komisch tegelijkertijd. Op de vooravond van zijn kroning zit Willem-Alexander zich in zijn koninklijke vertrekken suf te studeren op zijn kroningstoespraak. Plotseling krijgt hij bezoek van de geest van Wilhelmina. Die schrikt zich een ongeluk, als blijkt dat Willems toespraak nogal militaristisch is en ze er de ene taalfout na de andere in ontdekt.

„Wilhelmina is er ondersteboven van en ziet maar één oplossing voor het mogelijke gevaar dat Nederland bedreigt. Die kroning moet verhinderd worden. Ze probeert Juliana en Beatrix van haar standpunt te overtuigen.”

Volgens Feld kan 'Hofleveranciers' met recht een Shakespeariaans stuk worden genoemd, want het gaat om een koninklijk drama. Komisch, ontroerend en een thriller bovendien.

„Ja, wanneer je nagaat dat er eerst dertien prinsjes moeten sneuvelen voordat we weer een vrouwelijke troonopvolger tegenkomen..... De grote vraag die de koninginnen zich stellen is namelijk of een vrouw het niet beter zal doen. De veertiende op de lijst is geloof ik het dochtertje Juliana van prinses Christina. Het sterven van de eerste dertien is een van de mogelijke oplossingen waarmee in het stuk de draak wordt gestoken. Het is een komedie met een venijnig tragische achtergrond. Wat begint als een familiereünie eindigt in een koninklijke nachtmerrie.

„Onder deze paraplu is 'Hofleveranciers' vooral een geschiedenis van drie generaties vrouwen en een familiedrama. Beatrix als kleinkind, Juliana als moeder en Wilhelmina als overgrootmoeder. En ondanks het feit dat het zeer komisch is, is het een hard feministisch debat. Dat over het gevaar van mannenmacht gaat. En wat Nederland verliest als er een koning komt en geen koningin. Alles verpakt in hilariteit.”

Openbaarheid

Om een goed beeld te kunnen geven van de vaak tragische gebeurtenissen in het leven van de drie vorstinnen is Growing up in Public op zoek gegaan naar serieuze historische bronnen. Daarnaast werd een blik op de roddelpers niet ge-

'Hofleveranciers', een hedendaags koningsdrama in de uitvoering van 'Growing up in public'.

Foto: Reyn van Koolwijk

schuwd. Feld: „Daphne de Bruin heeft de teksten voor haar rekening genomen. In het stuk wilden we onvervalste geschiedenis verwerken en dan kun je niet lukraak wat opschrijven. Natuurlijk hebben we de roddelpers uitgemolken. Maar we hebben ook serieuzere bronnen aangeboord. Zo is er die oranje-biograaf, de historicus J.G. Kikkert. Hij heeft veel onderzoek verricht naar de Oranjes. Zijn laatste boek, waarin hij nieuw licht werpt op de Greet Hofman-affaire, wil geen enkele uitgeverij publiceren. Uit een soort van Oranje-vrees, zegt Kikkert.

Feld: „Ik vind Wilhelmina, Juliana en Beatrix drie dijkten van vrouwen. Hun geschiedenissen zij boeiend en veelbewogen. Ook zijn ze drie verschillende types. Ieder met een eigen wijze om Nederland te

regeren. En de historie wijst vaak op schrijnende feiten. „Alleen al wanneer je ziet dat ze de machtigste positie van het land bekleedden en toch vaak onder druk van mannen bakzeil moesten halen.”

De Nederlandse koninginnen van de afgelopen decennia worden vaak gezien als sterke sprookjesachtige vrouwen. De pracht en praal gaat gepaard met het idee dat een koningin emotioneel onaanastbaar is. Toch blijkt het vaak een façade waarachter mensen van vlees en bloed schuilgaan.

Feld: „Van Juliana weten we dat ze wijkverpleegster had willen worden en graag toneel speelde. Het hele hof moest komen kijken als ze 'optrad'. En moest natuurlijk enthousiast klappen. Het grappige is dat ze haar teksten niet kon onthouden en daarom overal spiek-

briefjes had. Een glimp van de mens achter de façade. „Nu is het tijdvak van drie vrouwelijke staats-hoofden bijna ten einde. Een man neemt de scepter over. Het is een reden om stil te staan bij de invloed die Wilhelmina, Juliana en Beatrix hebben gehad op onze nationale identiteit.” Met lichte ironie in zijn stem en een grijns op zijn gezicht eindigt Paul Feld met: „In die zin vind ik 'Hofleveranciers' een voorstelling van nationaal belang.”

'Hofleveranciers' van Growing up in Public gaat vandaag in De Utrechtse School te Utrecht in première. Daarna is de voorstelling onder andere nog te zien 5, 6, 7 en 8 maart in de Schouwburg Arnhem en 12 april in het Gruithuysentheater Doetinchem.

Geestig gekrakeel om 'koning' Alexander

Utrecht

In het bijzonder koningin Wilhelmina vindt het maar niks dat prins Willem-Alexander koning wordt. Nog met de golfstick in de hand is ze linea recta vanaf de golfbaan in het hiernamaals naar de slaapkamer van Juliana neergedaald om zich tegenover haar in onparlementaire taal te beklagen over de nieuwe vorst.

In haar ogen is hij in velerlei opzicht een 'gedoodverfde looser'. Beatrix wordt er eveneens bijgehaald in dit crisis-beraad aan de vooravond van de kroning.

De kneep zit hem echter in het feit dat na drie generaties vorstinnen kroon en scepter moeten worden overgedragen aan een man. Na een aaneengesloten periode van een matriarchaat-bewind is het straks weer de beurt aan het patriarchaat. Bij de drie vorstinnen spelen bovendien eigen frustraties een belangrijke rol waarom zij niet bijster gelukkig zijn met een koning der Nederlanden. Aan het slot komen ze tot een absurd compromis. Maar voor het zover is, zijn er tal van momenten waarop naar hartelust te lachen valt om de bezwaren en reacties van het drietal in het toneelstuk *Hofleveranciers* van Daphne de Bruin, geregisseerd door Paul Feld bij Growing Up in Public.

Met name Susan Visser in de rol van de goedwillende Juliana beschikt over een hoekige motoriek die zeer vermakelijk overkomt. Vooral wanneer ze verontwaardigd is.

Ook Els Lijesen, die de zakelijke Beatrix speelt, en Daphne de Bruin als de onverzettelijke Wilhelmina geven aan de toch al geestige tekst extra brille. Hoewel er historische

Scène uit *Hofleveranciers*. (Foto Reyn van Koolwijk)

feiten en karakterisering in *Hofleveranciers* zijn verwerkt is het stuk, evenmin als de encenering, bedoeld als een historisch verantwoorde portrettering van genoemde personages.

Ongezouten

Met een enkel attribuut wordt er naar hen verwezen. Wilhelmina stapt in een zware bontjas rond. Juliana heeft een vlinderbrilletje op en ze draagt een tuttige lange jurk. Het haar van Beatrix is stijl omhoog gekapt.

Een schilderij van een zeeslag uit vroegere eeuwen als belangrijkste décorstuk verwijst naar de strijd-lust en eerezucht van het vroegere Holland.

Behalve dat de drie vorstinnen elkaar regelmatig flink de waarheid zeggen, wordt er zeker ook ten aanzien van Willem Alexander onge-zouten kritiek geleverd. Dubbel zo plezierig is het dat *Hofleveranciers*

meer is dan een aaneenrijging van cabaretseke scherpzinnigheden over het koninklijk huis. Het stuk geeft tevens een tijdsbeeld van de regeringsperiode van elk van de vorstinnen.

Daarbij stelt het vragen aan de orde als: wat gebeurt er met ons vorstenhuis wanneer in de naaste toekomst de Europese eenwording een vaststaand gegeven is en er geopteerd wordt voor een president voor Europa, net zoals nu het geval is in Amerika? Maar het is de lichtvoetige humor die overheerst in deze aanbevelenswaardige *Hofleveranciers*.

Max Smith

Hofleveranciers. Auteur: Daphne de Bruin. Vertolkers: Els Lijesen, Susan Visser en Daphne de Bruin. Regie: Paul Feld. Gezelschap: Growing up in Public. Première Utrechtse School 23/2. Reprise daar: 24/2, en 27/2 t/m 29/2. Ook op reis.

Bezorgdheid om Willem-Alexander als koning

Max Smith

Het koningshuis is een geldverslindende farce. Een feodaal residu uit de middeleeuwen'. Met de mannelijke tak van ons vorstenhuis is het nog slechter gesteld: Hendrik was een vrouwenjager met pedofiele voorkeuren en lijdend aan sifilis. Prins Claus was lid van de Hitlerjugend en tobt met zijn vermeende homoseksualiteit. En het uiterlijk van prins Willem-Alexander 'pleit niet in zijn voordeel'.

Wat heeft Daphne de Bruin toch tegen het koningshuis dat zij deze diskwalificaties beurtelings in de mond legt van de vorstinnen Wilhelmina, Juliana en Beatrix? Zij is de schrijfster van Hofleveranciers, waar deze passages in voorkomen. Het stuk wordt in een regie van Paul Feld door het vanuit Utrecht opererend gezelschap Growing Up in Public opgevoerd. Daphne de Bruin neemt de rol van Wilhelmina voor haar rekening. Susan Visser vertolkt Juliana en Els Leijssen speelt voor Beatrix.

Met klem verklaart Daphne de Bruin dat ze grote sympathie voor het vorstenhuis koestert en dat ze niet de boze opzet heeft om te schofferen. „Ik beweer niks anders dan wat eerder in de roddelbladen en sommige publikaties heeft gestaan”. Daar neemt klaarblijkelijk bijna niemand aanstoot aan. Integendeel, de oplage van dergelijke tijdschriften stijgen er juist door. Ook dit verschijnsel vindt ze vreemd genoeg om het indirect aan de orde te stellen. De bevreemding dat na drie ge-

neraties vorstinnen ons land naar alle waarschijnlijkheid straks in de persoon van prins Willem Alexander weer een koning krijgt, heeft haar in belangrijke mate aangezet tot het schrijven van Hofleveranciers. „Het is dan gedaan met drie-maal een soort van matriarchaat bewind. Het patriarchaat is bij wijze van spreken met Alexander als koning weer geheel aan de macht”. Dat vindt Daphne de Bruin als geëmancipeerde vrouw geen al te prettige gedachte.

Met de drie vorstinnen kenschetst ze tevens drie opeenvolgende periodes uit de jongste geschiedenis van ons land. Wilhelmina representeert onder meer de tijd van strengheid en enorm plichtsbesef. Juliana staat voor de zestiger jaren met de drang naar vernieuwing en openheid. Beatrix vertegenwoordigt de nieuwe zakelijkheid van nu. Uit de meningsverschillen tussen de drie vorstinnen spreekt bovendien de eeuwig weerkerende generatieverschillen.

Een van de kenmerken van Growing Up in Public, waar Daphne de Bruin en haar partner Paul Feld deel van uitmaken, is dat de groep in haar voorstellingen zelden of nooit het realisme nastreeft. Bij voorkeur wordt er van het gegeven diverse betekenislagen blootgelegd en alsof het gezelschap het lachwekkende in tal van levenskwesaties onderkent, gebeurt dat dikwijls met ontregelende humor.

Hofleveranciers door Growing Up in Public in Utrechtse School Utrecht, 21 t/m 24 febr en 27 t/m 28 febr.

Vorstelijk protest in Hofleveranciers

DOOR DAPHNE MEIJER

In Nederland is het ongebruikelijk om leden van de koninklijke familie tot onderwerp van toneelstukken te maken. Daphne de Bruin trekt zich hier niets van aan. Zij schreef *Hofleveranciers* over drie generaties Oranjes en speelt zelf koningin Wilhelmina.

Hofleveranciers is een vrolijke komedie over drie sterke vrouwen, die bijeenkomen op de avond voor zij hun macht zullen overdragen aan kroonprins Willem-Alexander. Prinses Juliana slaapt al en koningin Beatrix zit nog te werken, wanneer

TONEEL

de rust wordt verstoord door de komst van een geest. De overleden koningin Wilhelmina keert terug uit het hiernamaals om haar dochter en kleindochter te waarschuwen. Nederland heeft volgens Wilhelmina geen behoefte aan een man op de troon. Zij weet haar dochter snel te overtuigen. Koningin Beatrix is echter net zo koppig als haar grootmoeder.

De Bruin weet de eigenaardige ontmoeting volstrekt geloofwaardig te maken, inclusief het bovennatuurlijke bezoek van de oudste van de drie vrouwen. Zelf speelt zij de voormalige vorstin als een wandelende zuil van bont, even onverzettelijk en

eigenwijs als de historische Wilhelmina. Wilhelmina foetert aan het begin van de ontmoeting Juliana uit, omdat zij het koninkrijk niet goed in de hand heeft gehouden: „Een samenleving waarin onze vlag een decoratief element is op een braderie, men het volkslied niet eens meer kent, verzet iets is dat men aantekent tegen alles waarmee men het niet eens is, een vorstin een vrouw die ook maar een

wat er om haar heen gebeurt.

Aan De Bruins tekst is te horen dat zij veel vooronderzoek heeft verricht naar de geschiedenis van de familie en de manier waarop de leden van het huis Van Oranje met elkaar omgaan. Geweldig is het 'Mamsie' waarmee prinses Juliana haar moeder aanspreekt. Gaandeweg krijgen in de voorstelling de thriller-elementen echter de overhand. De Bruin laat

Beatrix schrikken en met haar het publiek: „U heeft het over moord met voorbedachten rade op uw bloedeigen achterkleinkinderen? Gezonde volwassen mensen?” Uiteindelijk weten Beatrix en Juliana een oplossing te vinden die de geest van de voormalige koningin tevreden stelt en het huis Van Oranje ongedeerd laat.

Daphne de Bruin schreef al eerder toneelstukken waarin zij zelf te zien was. Zij is een van de vaste regisseurs van het gezelschap *Growing up in Public*, een bende van regisseurs en spelers in het circuit van onafhankelijke toneelgezelschappen zonder geld. De voorstelling is gemaakt met minimale middelen; dat is ook wel een beetje te zien. *Growing up in*

FOTO: REYN VAN KOOIJIK

Wilhelmina, Juliana en Beatrix in 'Hofleveranciers'

gewoon mens is, met de nadruk op maar en gewóón... Het is haar een gruwel.

Kleindochter Beatrix heeft dezelfde vorstelijke présence. Actrice Els Leijesen speelt haar met een allure alsof zij dagelijks in koninklijk gezelschap verkeert. Ook de superbearbeide intonatie weet zij perfect te imiteren. Het typische Beatrix-mantelpak zorgt voor de rest. Susan Visser heeft het moeilijk om als prinses Juliana staande te blijven. Zij heeft dan ook de moeilijkste rol: die van een slecht gekleed en geëxalteerd oud dametje, dat niet geheel begrijpt

Public doet vooral de kleine achterafzalen in het derde circuit aan. Dat is jammer, zeker bij deze voorstelling, die een enthousiast publiek verdient dat werk van jonge toneelschrijvers weet te waarderen.

'Hofleveranciers' door *Growing up in Public*. Regie Paul Feld. Vr 1 maart 20.15 uur: Bommersheuf, Zevenaar; di 5 t/m vr 8 maart 20.30 uur: Schouwburg, Arnhem; za 9 maart 20.30 uur: De Meerse, Hoofddorp; di 12 t/m za 16 maart en di 19 t/m za 23 maart 21.00 uur: Amphitheater, Amsterdam en vervolgens tot eind april op tournee.

Wij Wilhelmina Alexandra bij gratie Gods

Gezien: 'Growing Up In Public'

Met: 'Hofleveranciers'

Op: 9 maart 1996

In: Schouwburg Het Oude Raadhuis

Door: Jan Rijpkema

Hoe moet ons land nu verder na meer dan 100 jaar vrouwen aan het roer van de Staat der Nederlanden? Deze vraag stelt zich het gezelschap 'Growing Up In Public'. Drie talentvolle vrouwen brengen de 'Hofleverancier', waarin zich de koninginnen Wilhelmina, Juliana en Beatrix het gekroonde hoofd breken over de erfopvolging.

De dames maken zich terecht zorgen. De mannen het uit Koningshuis hebben het onze koninginnen nu niet bepaald makkelijk gemaakt. Hendrik liep zijn pik achterna of het nu in het vrouwenbordeel was of een deftige salon, waar frisse jongens werden geoffreerd. Daar heeft hij nog Couperus ontmoet. Commisaris 't Sant uit Den Haag moest speciaal worden aangesteld om een oogje voor Wilhelmina in het zeil te houden. Toen ze trouwden had 'varkens Heintje' syphilus. Bernhardt vond drie dochters niet genoeg en verwekte er nog een bij een Franse maitresse. Het lidmaatschap van de Hitlers NDSAP nog op zijn trouwdag was uiteraard een jeugdzonde. Hij was het die een machtsstrijd met Juliana uitvocht tijdens de Greet Hofman-affaire. Claus is nog het fatsoenlijkste van het Oranje trio. Maar hem achtervolgt de pech. Daphne de Bruin heeft 'Hofleveranciers' geschreven en vervult daarin met verve de rol van Wilhelmina. Een cynische, ongenaakbare vrouw die bewondering heeft voor de wijze waarop Braxtrix de NV Nederland managet. Dé uitvinding is

Koninginnedag op 30 april als het Nederlandse volk zijn aanhankelijkheid toont. Zij is in de bekende outfit met bontmantel en dito muts. Zij beweegt zich schuivend, wat mij een beetje deed denken aan de kerkelijke mode-show in de film 'Roma' van Fellini. Susan Visser speelt een tobberige Juliana met permanent een overjarige bril. Onzeker houdt zij zich staande tussen twee ijzersterke vrouwen. Els Lijesen is Beatrix met een kapsel, dat stijf onder de haarlak staat. Haar gelaat lijkt daarvan een extra dot te hebben gehad. Geen spiertje vertrekt zij. Trix spreekt bijna mechanisch alsof ze alsmaar de troonrede declameert, ook als ze zich tot haar moeder richt. Toch krijgt haar masker een deuk als ze de toespraak van haar zoon Alex onder ogen krijgt. Die staat vol met spelfouten en de inhoud lijkt te zijn gebrouwen door iemand met een IQ van een zwakbegaafde chimpansee. De dames hebben dus een probleem. Naarstig gaan ze een rijtje van troonpretendenten af om aan het eind toch weer bij Willem Alexander te belanden. Juliana krijgt een lumineus idee. Als

ze nu eens Willem Alexander een jurk aantrekken en een pruik opzetten. Met die bolle toet zal dat hem zeker snoezig staan. Het gaat per slot van rekening om het symbool van het koningschap, de koningin. Thuis mag hij gewoon weer zijn dagelijkse kloffie aantrekken. De drie koninginnen hebben elkaar gevonden en barsten aan het slot in jubelzang uit.

Ik heb met veel plezier naar de 'Hofleveranciers' gekeken. De drie actrices waren goed op elkaar ingespeeld. Zij zetten typen neer die trekken krijgen van hun voorbeelden. Je hoort Beatrix spreken als Els Lijesen orakelt: "We zijn dan wel koninginnen, maar ten slotte ook maar gewoon mensen die af en toe moeten poepen (geaffecteerd uitgesproken) of slapen."

Toen lachte ook die getistingeerde man, die heel oranjegezind moet zijn. De symboliek, die met grote ernst en bij tijden verheven werd geacteerd, werkte soms stevig op de lachspieren. Wilhelmina ziet miljoenen tongen likken over de achterzijde van de beeltenis van de koningin op de postzegel. De koninginnen zijn verenigd in een drie-koppig lichaam met miljoenen borsten, waarin het Nederlands volk zich laaft. Met Willem Alexander wordt dat wat problematisch. Zijn uitsteeksel levert een ander soort zog. Wilhelmina Alexandra, het Nederlandse volk wacht op U bij de gratie gods.

Koning Alexander moet in jurk

TONEEL
2.C. 8/3/97
Growing up in Public met
Hofleveranciers. Papenstraat-
theater Zwolle, vrijdag 7
maart.

Het is me wat met die Willem-Alexander van Oranje. Onze vriendelijk lachende en overgewichtige troonpretendent zou volgens *Growing up in Public* maar in jurk moeten lopen. Als eerbetoon aan zijn drie voorgangsters. Niet altijd natuurlijk, maar af en toe toch wel. Bij officiële gelegenheden, staatsbezoeken en zo meer.

In *Hofleveranciers* breken de drie koninginnen Wilhelmina (vooral bekend van de peper-munt), Juliana (vooral bekend van Bernhard) en Beatrix (vooral bekend van de postzegels) zich het hoofd over het man-zijn van Beatrix nakomeling. De vrouwen vinden het jammer dat na drie koninginnen nu een man de troon zal bestijgen. Een dag voor zijn kroning komen ze bij elkaar, Wilhelmina doet als geest mee. De discussies temidden van een sober decor zijn vol van humor maar zeker niet alleen flauwekul. Het gaat wel degelijk om serieuze zaken. Het drietal Daphne de Bruin (Wilhelmina), Els Leysen (Beatrix) en Susan Visser (Juliana) slaagt er wonderwel in om op een boeiende wijze de dilemma's, valkuilen en zegeningen

van het moderne koningschap te schetsen. Aan de teksten is goed te horen dat schrijfster De Bruin zich vooraf goed heeft gedocumenteerd. Vooral Beatrix' vooruitstrevende voorkeur om het Verenigd Europa van een gekozen president te voorzien, geeft een buitengewone dimensie aan dit toneelstuk. Dat zal verstokte republikeinen bij het plakken van postzegels wellicht een wat minder nare smaak in de mond geven.

Helaas maakte het documentaire karakter van sommige passages dat het bij tijden even inzakte. Dat was vooral de eerste helft het geval. Storend was het niet, maar met wat minder tekst en een dikker aangezette komedie-speelstijl zou het allemaal nog wat smeuïger worden.

Dit toneelstuk van *Growing up in Public* is ruim twee jaar geleden geschreven door een mevrouw die zich dan wel niet feministe noemt, maar toch wel sympathieën in die richting heeft. Je ziet het en je voelt het, ze vindt het echt jammer dat er een koning komt. Het rare compromis - Alex mag koning worden, maar moet in het openbaar een jurk aan - geeft een mooi komisch einde aan deze hele aardige voorstelling van de veelbelovende en creatieve theatermaakster Daphne de Bruin.

HANS BROK

Kibbelende vorstinnen in 'Hofleveranciers'

• Susan
Vissers als
Koningin
Juliana

FOTO:
REYN VAN
KOOLWIJK

*Als Prins
Willem-Alexander
koning wordt...*

AMSTERDAM, vrijdag
Ideen kosten een dubbeltje per dozijn, heeft de Amerikaanse scenarioschrijver William Goldman ooit gezegd. Het gaat bij een film, een toneelstuk, een boek of een gedicht dan ook niet om het uitgangspunt maar om de uitwerking. Daarin schuilt het meesterschap van de kunstenaar, en niet in de briljante inval die hem of haar een seconde lang trof. En daarmee hebben we de 'fout' van 'Hofleveranciers', gespeeld en bedacht door Growing Up in Public meteen bij de kladden.

Aan de vooravond van de kroning van koning Willem-Alexander komen de drie laatste vorstinnen samen in het paleis om het voortbestaan van de monarchie te bespreken. Weliswaar is Wilhelmina dood, maar dat mag deze tank van een koningin er niet van weerhouden nog even voet te zetten op de vaste bodem van Holland's dreven. Beatrix ziet haar in eerste instantie niet, omdat haar praktische geest zegt dat een hiernamaals niet kan bestaan. Maar Juliana heeft een rotsvast geloof in het etherische, dus voor haar is de verschijning volledig normaal.

En daarna praten zij. En praten zij. En zeggen ze teksten. En halen ze herinneringen op. En krijgt Prins Hendrik natuurlijk een sneer. En moet er weer even gemeld worden dat Prins Bernhard lid is geweest van de NSDAP. krijgen we Prins Claus' aanvallen van depressiviteit voor de kiezen, passeert Emily de revue en nog zo'n honderdtal platitudes die geen enkele dubbele bodem, emotionele geloofwaardigheid, filosofische uitleg of andere artistieke invulling krijgen.

Badinerend

Wat is deze voorstelling daarmee meer dan een roddelblad? Niets, eigenlijk, of het

zou de humor moeten zijn waarmee een en ander is gedaan. En zelfs dat is een wel erg makkelijke en vooral zeer voor de hand liggende keuze. O, we gaan iets doen met het koningshuis, dat wordt lachen. Doen we Wilhelmina in een lelijke hontjas, juul als onhandige brildragende kluns op Trix met dat gestoven haar.

Wie toneel wil maken, moet zijn personages serieus nemen. Ook al levert dat niet het meest eenvoudige succes op. De draak steken met de monarchie, dat is een gezelschapsspel dat iedereen mag beoefenen. Niemand in Nederland die daar nog aanstoot aan neemt. Er zijn geen heilige huisjes meer. Maar doe dat nou niet omdat ze het makkelijker slachtoffer in je omgeving zijn.

'Hofleveranciers' strandt daarmee in het aardige idee. De uitwerking levert geen enkele verhelderende, nieuwe, sprankelende gedachte op. Niet een moment kun een van de figuren op het toneel de toeschouwer ontroeren. Alleen actrice Susan Vissers - als Juliana onnavolgbaar - doet nog een poging authentiek te zijn, maar ze mist de tekst en uitleg om echt een standbeeld van haar karakter te maken.

'Hofleveranciers' staat tot volgende week zaterdag in het Amphitheater.

Dick van den Heuvel

Theater

Drie koninginnen en een corpsbal

Koningin Wilhelmina had graag willen leven in deze tijd. Met actuele ethische kwesties zoals prenataal geslachtsonderzoek of het zogenaamde bemoedigingsbeleid van onze abortusklinieken zou zij geen moeite hebben gehad. Niet de koningin Wilhelmina uit *Hofleveranciers*, het nieuwe, sprankelende toneelstuk van Daphne de Bruin. Haar Wilhelmina had deze moderne verworvenheden al lang aangegrepen om de ramp te voorkomen waar Nederland op af wordt gestuurd. De ramp Willem-Alexander.

'Hij is een corpsbal, hij is rechts en hij is conservatief', beweert Wilhelmina in *Hofleveranciers* over haar achterkleinzoon. Aan de vooravond van zijn kroning is zij afgedaald uit haar hemelse golf-court voor een laatste poging om de kroning van Willem-Alexander te voorkomen. Wilhelmina noemt hem *'een sportieve hobbyist'* met een groot gebrek aan daadkracht, aan standpuntbepaling, aan engagement. En het ergste van alles: Willem-Alexander is een man.

Bijna een eeuw lang waakte er een vrouw over Nederland. *'Het begrip "vaderland" is in Nederland onlosmakelijk verbonden met een "moeder"'*, aldus Daphne de Bruin. Die koninginnen hebben hun onderdanen aan hun boezem gekoesterd. Het zijn krachtige voorbeelden geweest voor de Nederlandse vrouw. Wil-

lem-Alexander maakt een einde aan deze traditie, en in *Hofleveranciers* wordt er door zijn vrouwelijke voorgangers stilgestaan bij de gevolgen van deze omwenteling.

Het zijn er drie: Beatrix, Juliana en Wilhelmina. Op het toneel herken je ze meteen. De gedrongen Wilhelmina met vormeloze jas en onafscheidelijke dophoed, de flodderige Juliana met vlin-derbril en haarnetje, en de stijve Beatrix met het hoge-luchtkap-sel.

Toch staan hier geen natuurgetrouwe afbeeldingen van onze koninginnen op het toneel. Regisseur Paul Feld (die samen met Daphne de Bruin deel uitmaakt van het theatermakers-collectief Growing Up In Public) vervormde alledrie de majesteiten tot komische typetjes, en de drie actrices gaan daar virtuoos mee aan de haal. De Beatrix van Els Leijsen praat grotendeels in troonredetaal, maar achter haar vormelijke pantser schuilt een ontroerende, aardse moeder. Susan Visser geeft Juliana een verknip-te, bijna angstige motoriek, die de tegenkant toont van de gewone vrouw die zij stoer probeert te zijn. En Daphne de Bruin speelt Wilhelmina als een treiterige intrigant, verscheurd door eenzaamheid en lijdend onder de schande van haar 'vlucht' naar Engeland tijdens de oorlog.

De drie koninginnen praten,

ruziën en zingen met elkaar tijdens een lange nacht waarin allerlei paleiselijk leed de revue passeert en verschillende kanten van 'de kwestie Willem-Alexander' worden belicht. Dat doen zij tegen het decor van een enorm schilderij (van vormgever Catharina Scholten) dat een woeste zeeslag suggereert. Een afbeelding die onwillekeurig het beeld oproept van een mannelijke manier van regeren.

Het onderwerp van gesprek is afwezig: Willem-Alexander slaapt. Maar in een opzette voor zijn troonrede, waarin Beatrix de spelfouten corrigeert, hoor je hem dromen over zeeslagen als die van zijn voorvaderen. *'We gaan er een groots en meeslepend spektakel van maken. We pompen niet voor niks een aantal slordige miljoentjes in dat leger van ons. Die prachtige apparatuur smeekt er gewoon om om gebruikt te worden. (...) Ik ga dit land eens goed verbouwen.'*

Er is maar één oplossing, daar worden zijn twistende voormoederen het uiteindelijk over eens...

MARIJN VAN DER JAGT

Te zien tot en met 23 maart in Amsterdam (Amphitheater, tel. 020-6168942). Tournee tot half mei, onder andere in Haarlem, Amersfoort, Alkmaar en Alphen a/d Rijn. Inlichtingen: 030-2334026.

Troonswisseling in Gruitpoorttheater

Growing Up met Hofleveranciers

DOETINCHEM - Het gezelschap Growing up in Public treedt vrijdag 12 april op in het Gruitpoorttheater in de Grutstraat. De voorstelling Hofleveranciers begint om 20.30 uur. Hieraan voorafgaand presenteert de theatercursus van Ine te Rietstap zich met de voorstelling Water. Deze presentatie van in elkaar overlopende scènes en videobeelden begint om 20.00 uur.

In de Hofleveranciers buigen drie generaties Nederlandse koninginnen zich over het aanstaande koningschap van de kroonprins. Een voorstelling over royale generatieconflicten en de teloorgang van onze matriarchale monarchie. Daphne de Bruin schreef de tekst en is ook te zien als een van de drie koninginnen. Zij heeft de voorstelling gesitueerd in de nacht voorafgaand aan de kroning van Willem Alexander. De kroonprins wordt dan bezocht door zijn drie voorgangers, die in de afgelopen decennia aan het hoofd hebben gestaan van het Nederlandse volk. Wat begint als een onverwachte familie-reünie, mondt al snel uit in een onvervalste koninklijke nachtmerrie.

Voor het gezelschap Growing

Foto: Reyn van Koolwijk

up in Public is de komende troonswisseling, waarbij voor het eerst sinds lange tijd een man de scepter overneemt re-

den om stil te staan bij de invloed die Wilhelmina, Juliana en Beatrix hebben gehad op onze nationale identiteit.

De homoseksuele neigingen van ene Prins Claus

'Een hedendaags koningsdrama over dijken van vrouwen en een gezonde Hollandse jongen'. Zo omschrijft de theatergroep Growing Up In Public haar voorstelling Hofleveranciers, gemaakt naar een idee van Daphne de Bruin, die ook een van de hoofdrol-

heeft Growing Up In Public (nog) niet gehad. "Maar we hebben ons ook wel een beetje tegen hun kritiek proberen in te dekken. In onze folder staat het regeltje: 'Iedere overeenkomst met bestaande figuren en/of situaties berust op louter toeval.' Wat er

REYN VAN KOOLWIJK

len speelt. "Bij Growing Up In Public beheer ik de afdeling 'public women'", vertelt De Bruin (32). "Ik maak dus stukken over publieke vrouwen. Publiek in de zin van bekend, het hoeven geen boeren te zijn. En zo kwam ik terecht bij onze koningin. Het is uniek dat we hier in Nederland drie koninginnen achter elkaar hebben gehad. Met Willem-Alexander krijgen we voor het eerst sinds lange tijd weer een koning en dat vind ik toch wel iets om even bij stil te staan. Wat heeft dat voor invloed op het imago van Nederland? Maakt het uit of een land door een koning of een door koningin wordt geregeerd? Rond die vragen heb ik het stuk gemaakt."

Daphne de Bruin speelt de rol van Wilhelmina; Els Lijesen, met wie De Bruin al zo'n zes jaar intensief samenwerkt, is Beatrix. De rol van Juliana wordt gespeeld door Susan Visser, die grote bekendheid kreeg met de rol van Dirkje in de televisieserie In De Vlaamsche Pot. Hofleveranciers speelt zich af aan de vooravond van de kroning van Willem-Alexander. De geest van Wilhelmina brengt een bezoekje aan Juliana om haar te laten weten dat ze geen man op de troon wil. Juliana weet niet wat ze daarmee aan moet en haalt Beatrix erbij. Dat leidt tot een confrontatie tussen de drie vrouwen. "Hofleveranciers is het beste te omschrijven als een zwarte komedie", zegt De Bruin. "Er zitten nare kantjes aan, het is niet alleen maar leve de lol. Het is ook een familiedrama over een conflict tussen drie generaties: grootmoeder, moeder en dochter." Problemen met de Rijksvoorlichtingsdienst (RVD)

in het stuk gebeurt is allemaal verzonnen. Ik pretendeer niet een historisch verantwoord toneelstuk te brengen en het is ook niet mijn bedoeling het koningshuis te schofferen. Ik heb er wel over gedacht om Wilhelmina een relatie met een vrouw te laten beleven of om de vriendschap tussen Juliana en Greet Hofmans als een erotisch getinte relatie te brengen. Maar beide ideeën zijn uiteindelijk niet gebruikt. Wat wel aan de orde komt zijn de vermeende homoseksuele neigingen van Claus, waarover in 1982 het een en ander te doen was. Dat wordt ons niet door iedereen in dank afgenomen. Ik ontving onlangs een brief van iemand die vond dat de voorstelling verboden moest worden. Hofleveranciers was volgens hem een belediging voor het koningshuis. Belachelijk natuurlijk, want het stuk is gebaseerd op feiten die zowel zijn terug te vinden in de Story en de Privé alsook in officiële biografieën. De briefschrijver richt zijn boosheid tegen de makers van de voorstelling, in plaats van tegen de mensen over wie het gaat. Alsof het onze schuld is dat Hendrik, de vader van Juliana, aan syfilis leed..."

● Joke Biesheuvel

Hofleveranciers van Growing Up In Public is nog te zien in Doetinchem (12 april), Eindhoven (13 april) en Amersfoort (25 april).
Informatie: (030) 233 40 26.